

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՏՎԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES

ԿԱՐՇԻՔ ԹԻՎ 4 (2003)

Ներկայացվում է ԵՎՐՈՊԱՅԻՆ ԽՈՐՀՐԴԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿՆԵՐՈՒՄ
ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՊԱՏՇԱՃ ՆԱԽԱԿԱՆ ԵՎ ԸՆԹԱՑԻՎ

ԵՎ ՎԵՐԱԿԱՆՈՒՄ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՐՄԻՏԵԻ
ՎԵՐԱԿԱՆՈՒՄ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԿՈՐՄԻՏԵԻ

OPINION No. 4 (2003)

**THE ATTENTION OF THE COMMITTEE OF MINISTERS
OF THE CONSULTATIVE COUNCIL OF EUROPEAN JUDGES (CCJE) TO
OF THE COUNCIL OF EUROPE ON APPROPRIATE INITIAL AND
IN-SERVICE TRAINING
FOR JUDGES AT NATIONAL AND EUROPEAN LEVELS**

«Աջակցություն Հայաստանում դատական բարեփոխումների իրականացմանը»

Եվրոպական դատախազների խորհրդատվական խորհրդի (ԵՊԽ) փաստաթղթերի ոչ պաշտոնական թարգմանության սպառնալույսն իրականացվել է Եվրոպական միության և Եվրոպայի խորհրդի կողմից համաֆինանսավորվող ծրագրի մի մասի շրջանակներում: Եվրոպական դատախազների խորհրդատվական խորհրդի (ԵՊԽ) փաստաթղթերում ներկայացված տեսակետները որևէ պարագայում չեն կարող համարվել Եվրոպական միության պատանակած տեսակետի արտահայտում:

“Support to the implementation of the judicial reform in Armenia”

The publication of the non-official translation of the documents of the Consultative Council of European Judges (CCJE) has been produced as part of a project co-funded by the European Union and the Council of Europe. The views expressed in the documents of CCJE can in no way be taken to reflect the official opinion of the European Union.

Եվրոպական դատախազների խորհրդատվական խորհրդի (ԵՊԽ) Կարծիք ԹԼՎ 4 (2003)

Բոլոր իրավունքները պահպանված են: Առանց Հաղորդակցության սնօրինության (F-67075) Ստրասբուրգ, Մեդեա կամ publishing@coe.int) նախնական բաշխության առանց հրատարակության որևէ հատված չի կարող թարգմանվել, վերարտադրվել կամ փոխանցվել որևէ ձևով կամ միջոցներով՝ էլեկտրոնային (սկավառակ, համացանց և այլն) կամ մեխանիկական, այդ թվում՝ պատենտահամար, ձայնագրմամբ կամ տեղեկատվության պահեստավորման կամ սրունման ցանկացած համակարգով:

Էջադրումը և դիզայնը՝ «Անդրանիկ» հրատարակչություն

Հրատարակվել է Եվրոպայի խորհրդի Երևանյան գրասենյակի կողմից

Երևան, Հայաստանի Հանրապետություն
www.coe.int/yerevan

- © Եվրոպայի խորհուրդ, 2003թ., անգլերեն խմբագրության՝ Opinion No 4 (2003) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)
- © Եվրոպայի խորհուրդ, 2018թ., հայերեն ոչ պաշտոնական թարգմանություն

Opinion No 4 (2003) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)

All rights reserved. No part of this publication may be translated, reproduced or transmitted, in any form or by any means, electronic (CD-Rom, Internet, etc.) or mechanical, including photocopying, recording or any information storage or retrieval system, without prior permission in writing from the Directorate of Communications (F-67075 Strasbourg Cedex or publishing@coe.int).

Layout and design: “Andranik” Publishing House

Published by the Council of Europe Office in Yerevan

Yerevan, Republic of Armenia
www.coe.int/yerevan

- © Council of Europe 2003 English edition: Opinion No 4 (2003) of the Consultative Council of European Judges (CCJE)
- © Council of Europe 2018 Armenian non-official translation

Ստրասբուրգ, 2003 թվականի նոյեմբերի 27

ԵՊԽԽ (2003) Կարծիք թիվ 4

ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ԽՈՐՀՐԴԱՏՎԱԿԱՆ ԽՈՐՀՈՒՐԴ
(ԵՊԽԽ)

ԿԱՐՇԻՔ ԹԻՎ 4 (2003)

ՆԵՐԿԱՅԱՑՎՈՒՄ ԷՋԵՎՐՈՊԱՅԻ ԽՈՐՀՐԴԻ
ՆԱԽԱՐԱՐՆԵՐԻ ԿՈՄԻՏԵԻ ՈՒՇԱԴՐՈՒԹՅԱՆԸ

ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿՆԵՐՈՒՄ
ԴԱՏԱՎՈՐՆԵՐԻ ՊԱՏՇԱՃ ՆԱԽՆԱԿԱՆ ԵՎ ԸՆԹԱՑԻՎ
ԱԶԳԱՅԻՆ ԵՎ ԵՎՐՈՊԱԿԱՆ ՄԱԿԱՐԴԱԿՆԵՐՈՒՄ

Ներածություն

1. Այնպիսի ժամանակներում, երբ ակունատես ենք լինում դատական իշխանության դերի և նշանակության նկատմամբ ահռելի ուժեղացումը, որն ընկալվում է որպես ազգային, եվրոպական և միջազգային մակարդակներում ժողովրդավարական հիմունքով գործող ինստիտուտների բարձրագույն երաշխավորը, հատուկ կարևորություն է ստանում դատավորների թեկնածուների վերապատրաստման հարցը՝ նախքան նրանց աշխատանքի անցնելը և աշխատանքի ընթացքում (տե՛ս ԵԴԽՆ Կարծիք թիվ 1 (2001), պարբերություններ 10-13 և Կարծիք թիվ 3 (2002), պարբերություններ 25 և 50. ix):

2. Դատական իշխանության անկախությամբ բոլոր մակարդակներում և իրավասություններում իրավունքներ են վերապահվում դատավորներին, բայց նաև նրանց նկատմամբ սահմանվում են էթիկայի (վարքագծի) պահանջներ: Վերջինիս վերաբերում է դատավորի գործունեությունը մասնագիտական պատճան մակարդակով իրականացնելու պարտականությունը, ինչը նշանակում է, որ դատավորը պետք է ունենա մասնագիտական բարձր ունակություն, որը ձեռք է բերվում, պահպանվում և կատարելագործվում է վերապատրաստման միջոցով, որն անցնելու պարտականություն և իրավունք ունի յուրաքանչյուր դատավոր:

3. Առանցքային է, որ իրավաբանական համալիր կյանքում ստանալուց հետո ընտրված դատավորներն անցնեն մանրամասն, խոր, բազմաբնույթ վերապատրաստում, որպեսզի բավարար մակարդակով կարողանան իրականացնել իրենց պարտականությունները:

4. Նման վերապատրաստումը նաև Մարդու իրավունքների և հիմնարար ազատությունների կոնվենցիայի պահանջներին համապատասխան իրենց անկախության և անաչառության երաշխիքն է:

5. Ի վերջո՝ վերապատրաստումը նախապայման է, որպեսզի դատական իշխանության նկատմամբ դրսևորվի հարգանք, և այն արժանի լինի նման հարգանքի: Դատական համակարգի նկատմամբ ֆաղափարների վատասությունը կամրապնդվի, եթե դատավորներն ունենան խորը և բազմաբնույթ գիտելիքներ, որոնք կընդլայնվեն իրավունքի տեխնիկական ոլորտից՝ ընդգրկելով կարևոր սոցիալական ոլորտներ, ինչպես նաև հմտություններ և գիտելիքներ՝ նիստերի դահլիճում իրենց դրսևորելու, գործերը կառավարելու և գործում ներգրավված բոլոր անձանց հետ պատճան և նրբանկատ հարաբերվելու համար: Այսպիսով՝ վերապատրաստումը կարևոր է դատական գործառույթներն օբյեկտիվ, անաչառ և արհեստավարժ կատարելու, ինչպես նաև դատավորներին անհարկի ազդեցություններից պաշտպանելու համար:

6. Դատավորների նախնական և ընթացիկ վերապատրաստումների առումով էվրոպական երկրների միջև առկա են մեծ տարբերություններ: Տարբերությունները կարող են մասամբ բացատրվել տարբեր դատական համակարգերի առանձնահատկություններով, բայց ոչ միշտ են անխուսափելիորեն կամ անհրաժեշտորեն կապված դրա հետ: Որոշ երկրներ առաջարկում են երկարաժամկետ ֆորմալ վերապատրաստում մասնագիտացված հաստատություններում, որին հետևում են լրացուցիչ ինտենսիվ վերապատրաստման դասընթացներ: Մյուսները տրամադրում են ուսումնական պրակտիկա՝ դատավորի ղեկավարության ներքո, որը գիտելիք և մասնագիտական խորհրդավորություն է փոխանցում կոնկրետ օրինակների վրա՝ ցույց տալով, թե ինչ մտտեցում պետք է կիրառել՝ խուսափելով դիդակտիկ մեթոդի կիրառությունից: Սովորության իրավունքի երկրներում մեծ նշանակություն է տրվում երկարատև մասնագիտական փորձին, հիմնականում՝ որպես փաստաբաններ: Բացի այս տարբերակներից՝ կան նաև բազմաթիվ երկրներ, որտեղ վերապատրաստումն այս կամ այն չափով կազմակերպված և պարտադիր բնույթ ունի:

7. Անկախ ազգային ինստիտուցիոնալ համակարգերի բազմազանությունից և որոշ երկրներում ի հայտ եկող խնդիրներից՝ վերապատրաստումը պետք է դիտվի որպես առանցքային՝ հաշվի առնելով ոչ միայն դատական ծառայության մեջ ներգրավված անձանց հմտությունները կատարելագործելու, այլ նաև այդ ծառայության գործունեությունն ապահովելու անհրաժեշտությունը:

8. Դատավորների վերապատրաստման կարևորությունը ճանաչված է մի շարք միջազգային փաստաթղթերում, ինչպես օրինակ՝ 1985 թվականին ընդունված ՄԱԿ-ի «Դատական իշխանության անկախության մասին հիմնարար սկզբունքներում», 1994 թվականին ընդունված Նվրոպայի խորհրդի տեքստերում («Դատավորների անկախության, արդյունավետության և դերի մասին» թիվ R (94) 12 առաջարկություն և 1998 թվականի «Դատավորի կարգավիճակի մասին» էվրոպական խարտիա): Այս փաստաթղթերին հղում է կատարված ԵՊԽԽ թիվ 1 կարծիքի 11-րդ պարբերությունում:

I. Վերապատրաստման իրավունքը և այդ իրավունքի իրավական երաշխավորման մակարդակը

9. Սահմանադրական սկզբունքներով պետք է երաշխավորվեն անկախությունը և անաշտությունը, որից կախված է դատավորների լեգիտիմությունը: Դատավորներին, իրենց հերթին, պետք է ապահովեն մասնագիտական կոմպետենտության բարձր մակարդակ (տե՛ս ԵՊԽԽ թիվ 3 կարծիքի 50 (ix) պարբերությունը):

10. Շատ երկրներում դատավորների վերապատրաստումը կարգավորվում է հատուկ կանոնակարգերով: Կարևոր է, որ վերապատրաստման անհրաժեշտությունը ներառվի դատավորների կարգավիճակը կարգավորող կանոններում: Իրավական կարգավորումներով պետք է մանրամասնել վերապատրաստման ստույգ բովանդակությունը: Այս գործառույթը պետք է վերապահվի հատուկ մարմին, որը պատասխանատու է ուսումնական ծրագիրը մշակելու, դասընթացներն իրականացնելու և դրանց իրականացումը վերահսկելու համար:

11. Պետությունը պարտավոր է դատական իշխանությանը կամ վերապատրաստման դասընթացները կազմակերպելու և իրականացնելու համար պատասխանատու մեկ այլ անկախ մարմնի տրամադրել անհրաժեշտ միջոցներ և հոգալ այն ծախսերը, որոնք կրում են դատավորները և ներգրավված այլ անձինք:

12. Ուստի՝ ԵՊԽԽ-ն առաջարկում է, որ յուրաքանչյուր երկրում դատավորների կարգավիճակի մասին օրենսդրությամբ նախատեսվի դատավորների վերապատրաստում:

II. Վերապատրաստման համար պատասխանատու մարմինը

13. «Պատավորների կարգավիճակի մասին» եվրոպական խորհրդում (տե՛ս 2.3 պարբերությունը) նշվում է, որ վերապատրաստման ծրագրի որակը վերահսկելու համար պատասխանատու ցանկացած մարմին պետք է անկախ լինի գործադիր և օրենսդիր իշխանություններից, և դրա անդամների առնվազն կեսը պետք է դատավորներ լինեն: Բացատրական հուշագրում նույնպես նշվում է, որ դատավորների վերապատրաստումը չպետք է սահմանափակվի տեխնիկական իրավաբանական դասընթացներով, այլ պետք է հաշվի առնվի, որ դատավորի պաշտոնն իր բնույթով հաճախ պահանջում է, որ դատավորը միջամտի բարդ և դժվար իրավիճակների:

14. Սա շեշտադրում է այն առանցքային կարևորությունը, որն առնչվում է վերապատրաստման և դրա բովանդակության համար պատասխանատու մարմնի անկախությանն ու կազմին: Սա բխում է դատական իշխանության անկախության ընդհանուր սկզբունքից:

15. Վերապատրաստումը հանրային շահի հարց է, ուստի ուսումնական ծրագիրը մշակելու և վերապատրաստման բովանդակությունը որոշելու համար պատասխանատու մարմնի անկախությունը պետք է պահպանվի:

16. Դատական իշխանությունը պետք է առանցքային դերակատարում ունենա կամ ինքը պատասխանատու լինի վերապատրաստումները կազմակերպելու և վերահսկելու հարցում: Համապատասխանաբար, և հետևելով «Պատավորների կարգավիճակի մասին» եվրոպական

խորտիայի առաջարկություններին՝ ԵՊԽՆ-ն պաշտպանում է այն սե- սակետը, որ այդ պարտականությունները յուրաքանչյուր երկրում պետք է վերապահվեն ոչ թե արդարադատության նախարարությանը կամ օրենսդրի կամ գործադրի առջև պատասխանատու որևէ այլ մարմնի, այլ հենց դատական իշխանությանը կամ մեկ այլ անկախ մարմնի (այդ թվում՝ Դատական ծառայության հանձնաժողովին): Դատավորների միությունները նույնպես կարող են արժեքավոր դեր կատարել վերապատրաստումներ նախաձեռնելու և դրանց օժանդակելու հարցում՝ աշխատելով դատական համակարգի կամ դրա համար ուղղակիորեն պատասխանատու մեկ այլ մարմնի հետ համատեղ:

17. Գործառույթների պատճառն բաժնում ապահովելու համար՝ նույն մարմինը չպետք է անմիջականորեն պատասխանատու լինի թե՛ վերապատրաստումների և թե՛ դատավորներին կարգապահական պատասխանատվության ենթարկելու համար: Ուստի՝ ԵՊԽՆ-ն առաջարկում է, որ վերապատրաստումը վերապահվի դատական իշխանության կամ այլ անկախ մարմնի իրավասության տակ հատուկ ինֆրավար կառուցվածքային միավորի, որն ունի սեփական բյուջե, ինչը թույլ կտա վերջինիս դատավորների հետ խորհրդակցելով մշակել վերապատրաստման ծրագրեր և ապահովել դրանց իրականացումը:

18. Վերապատրաստման համար պատասխանատուները չպետք է անմիջականորեն պատասխանատու լինեն նաև դատավորների նշանակման կամ առաջնադասման համար: Եթե վերապատրաստման և նշանակման կամ առաջնադասման համար պատասխանատու է ԵՊԽՆ թիվ 1 կարծիքի 73 (3), 37-րդ և 45-րդ պարբերություններում նշված մարմինը (այսինքն՝ Դատական ծառայության հանձնաժողովը), ապա հստակ պետք է տարանջատվեն այդ պարտականությունների համար պատասխանատու առանձին բաժինները:

19. Արտաֆին անհարկի ազդեցությունից պաշտպանելու համար ԵՊԽՆ-ն առաջարկում է, որ ինֆրավար կառուցվածքային մարմինը ղեկավարող աշխատակիցները և վերապատրաստողները նշանակվեն դատական իշխանության կամ վերապատրաստումը կազմակերպելու և վերահսկելու համար պատասխանատու մեկ այլ անկախ մարմնի կողմից:

20. Կարևոր է, որ վերապատրաստման իրականացվի դատավորների և տվյալ ոլորտի փորձագետների կողմից: Որպես վերապատրաստողներ պետք է ընտրվեն տվյալ մասնագիտական ոլորտում լավագույնները: Նրանց ընտրությունը պետք է պատճառ մակարդակով իրականացվի վերապատրաստման համար պատասխանատու մարմնի կողմից՝ հաշվի առնելով դասավանդվող առարկայի մասին վերջիններիս գիտելիքները և դասավանդման հմտությունները:

21. Այն դեպքերում, երբ վերապատրաստման համար պատասխանատու են դատավորները, կարևոր է, որ վերջիններս ներգրավված լինեն դատական պրակտիկայում:

22. Վերապատրաստման մեթոդները պետք է սահմանվեն և վերանայվեն վերապատրաստման համար պատասխանատու մարմնի կողմից: Վերապատրաստողները պետք է կանոնավոր հանդիպումներ ունենան՝ իրենց փորձը փոխանակելու և դատավարչման իրենց մոտեցումները կատարելագործելու նպատակով:

III. Նախնական վերապատրաստում

ա. Պե՞տք է արդյոք վերապատրաստումն ունենա պարտադիր բնույթ

23. Չնայած կասկած չկա, որ պաշտոն ստանձնող դատավորները պետք է վերապատրաստվեն իրենց մասնագիտական կարիերայի սկզբում, այնուամենայնիվ, հարց է առաջանում, թե արդյոք դա անհրաժեշտ է այն պարագայում, երբ որպես դատավոր ընտրվում են լավագույն իրավաբանները, որոնք փորձառու են, ինչպես սովորության իրավունքի երկրներում:

24. Ե՞րբ և ինչպե՞ս գտնում է, որ երկու խմբերն էլ պետք է անցնեն նախնական վերապատրաստում. դատական պարտականությունների կատարումը երկուսի համար էլ նոր մասնագիտություն է և հատուկ մոտեցում է պահանջում շատ ուղղորդված, մասնավորապես, երբ խոսք է վերաբերում է դատավորի մասնագիտական էթիկային, ընթացակարգին և դատական վարչարանը ներգրավված բոլոր անձանց հետ փոխհարաբերություններին:

25. Մյուս կողմից՝ կարևոր է հաշվի առնել աշխատանքի ընդունման մեթոդների առանձնահատկությունները՝ վերապատրաստման ծրագրերը համապատասխանաբար կազմելու և հարմարեցնելու նպատակով. փորձառու իրավաբանները պետք է վերապատրաստվեն միայն այն թեմաներով, որոնք անհրաժեշտ են նոր մասնագիտությամբ զբաղվելու համար: Որոշ փոքր երկրներում, որտեղ դատական համակարգը չափազանց փոքր է, տեղական մակարդակով անցկացվող վերապատրաստման դասընթացները կարող են լինել սահմանափակ և ոչ ֆորմալ, բայց նման երկրների համար, հատկապես, կարող են օգտակար լինել այլ երկրների հետ փորձի փոխանակման վերապատրաստումները:

26. Ուստի՝ Ե՞րբ և ինչպե՞ս առաջարկում է պարտադիր բնույթ ունեցող նախնական վերապատրաստում՝ պաշտոնի նշանակվող անձանց մասնագիտական փորձառությանը համապատասխան ծրագրերի միջոցով:

բ. Նախնական վերապատրաստման ծրագիրը

27. Ելնելով դատավորներին աշխատանքի ընդունելու համար ընտրված մեթոդներից՝ նախնական վերապատրաստման ուսումնական ծրագիրը և վերապատրաստման ինտենսիվությունը մեծապես տարբեր կարող են լինել: Վերապատրաստումը չպետք է ներառի միայն դատավորների կողմից գործերի կառավարման տեխնիկան: Պետք է հաշվի առնվի նաև հասարակական կյանքի տարբեր բարդ ոլորտներում սոցիալական իրազեկության և ընդգրկում գիտելիքների անհրաժեշտությունը: Ի լրումն՝ սահմանների բացումը ճշգրտում է, որ ապագա դատավորները պետք է գիտակցեն, որ իրենք Եվրոպայի դատավորներ են և առավել իրազեկ լինեն Եվրոպային առնչվող խնդիրներին:

28. Եվրոպայում դատավորներին վերապատրաստելու համակարգերի բազմազանությունը հաշվի առնելով՝ ԵՊՆՆ-ն առաջարկում է.

- i. որ դատական պաշտոններում ճշգրտված բոլոր անձինք, նախնական պարտականությունների իրականացման անցնելը, պետք է ունենան կամ ձեռք բերեն ընդգրկում գիտելիքներ ազգային և միջազգային նյութական իրավունքի և դատավարության մասին,
- ii. որ դատավորի մասնագիտությունը համապատասխան վերապատրաստման ծրագրերի մասին որոշում պետք է ընդունեն վերապատրաստման համար պատասխանատու կառուցվածքային միավորը և վերապատրաստողներն ու իրենք՝ դատավորները,
- iii. որ այս տեսական և գործնական ծրագրերը չպետք է սահմանափակվեն միայն իրավական տեխնիկայով, այլ պետք է ընդգրկեն թեմաներ էթիկայից և դատական գործունեությանն առնչվող այլ ոլորտներից, ինչպես օրինակ՝ գործերի կառավարում և դատարանների վարչական կառավարում, տեղեկատվական տեխնոլոգիաներ, օտար լեզուներ, սոցիալական գիտություններ և վեբերի այլընտրանքային լուծման (ՎԱԼ) մեխանիզմներ,
- iv. որ վերապատրաստումը պետք է լինի բազմաբնույթ՝ երաժշտավորելու և ամրապնդելու համար դատավորի լայնախոռոչությունը,
- v. որ, կախված մասնագիտական փորձառության առկայությունից և տևողությունից, վերապատրաստումը բավականին երկար պետք է լինի, ձևական բնույթ չկրի:

29. ԵԴԽԽ-ն առաջարկում է վերապատրաստման ընդգրկել իրավական և դատական համակարգի տարբեր մասնագիտությունների անձանց (օրինակ՝ փաստաբանների և դատախազների, այն երկրներում, որտեղ վերջիններս իրենց պարտականությունները կատարում են դատավորներից առանձին): Այս պրակտիկան կարող է խթանել դատավորների և այլ մասնագիտության տեր անձանց միջև գիտելիքների փոխանակումը և փոխըմբռնումը:

30. ԵԴԽԽ-ն նաև նշում է, որ շատ երկրներում դատական պաշտոնի նշանակվելը պայմանավորված է նախկին մասնագիտական փորձով: Չնայած հնարավոր չէ նման մոդել պարտադրել ամենուր, և չնայած աշխատանքի համալրման տարբեր տեսակների համադրում ներմուծելը կարող է շահավետ լինել տարբեր սոցիալական և կրթական նախադրյալներ ունեցող դատավորներ ընդգրկելու առումով, այնուամենայնիվ, կարևոր է, որ նախնական վերապատրաստման ժամանակ այն թեկնածուների դեպքում, որոնք նոր են ավարտել համալսարանը, բավարար ժամանակ տրամադրվի մասնագիտական միջավայրին (փաստաբանի պրակտիկա, այցելություններ ընկերություններ և այլն):

IV. Ընթացիկ վերապատրաստում

31. Բացի այն հիմնարար գիտելիքներից, որոնք դատավորները պետք է ձեռք բերեն նախնական աշխատանքի անցնելը, դատավորները «դատապարտված են մշտական ուսումնառության և ուսուցման» (տե՛ս Ռ. Ջանսենի «Ինչպես պատրաստել դատավորին բարձր արակվորում ունեցող դատավոր դառնալու համար», 2003թ., doc. CCJE-GT (2003) 3):

32. Նման վերապատրաստումն անխնայափելի է ոչ միայն օրենքի, տեխնոլոգիայի և դատական գործառույթների իրականացման համար անհրաժեշտ գիտելիքների փոփոխության հետևանքով, այլև որովհետև շատ երկրներում դատավորներից կարող է պահանջվել ստանձնել նոր պարտականություններ, երբ անցնում են նոր պաշտոնի: Ուստի՝ ընթացիկ վերապատրաստման ծրագրով հնարավորություն պետք է տրամադրվի վերապատրաստվելու կարիերայի փոփոխությունների ժամանակ, օրինակ՝ քրեական և քաղաքացիական դատաբանների միջև փոխադրվելիս, տարբեր իրավասության դատաբաններում նոր պաշտոն ստանձնելիս (օրինակ՝ ընտանեկան, դեռահասների կամ սոցիալական դատարան), դատաբանի նախագահի կամ դատարանի պալատի նախագահի պաշտոն ստանձնելիս: Նման փոփոխությունը կամ նոր պաշտոն ստանձնելը կարող է պայմանավորված լինել համապատասխան վերապատրաստման ծրագրում մասնակցությամբ:

33. Չնայած չափազանց կարևոր է ընթացիկ վերապատրաստում կազմակերպելը, քանի որ հասարակությունն իրավունք ունի օգտվելու

լավ վերապատրաստում անցած դատավորի ծառայություններից, այնուամենայնիվ պակաս կարևոր չէ նաև դատական համակարգում վերապատրաստման մշակույթի տարածումը:

34. Անիրատեսական է ընթացիկ վերապատրաստումը պարտադիր դարձնելը յուրաքանչյուր դեպքում: Մտավայելություն կա, որ այդ դեպքում այն կարող է դառնալ բյուրոկրատական և պարզապես ձևական բնույթ կրել: Առաջարկվող վերապատրաստումը պետք է լինի բավականին գրավիչ՝ հետաքրքրելու դատավորներին մասնակցել դրան, քանի որ կամավոր հիմունքով մասնակցությունը վերապատրաստման արդյունավետության լավագույն գրավականն է: Պետք է նաև ստեղծել միջավայր, ապահովելու համար, որ յուրաքանչյուր դատավոր գիտակցի, որ իր գիտելիքները բավարար մակարդակի վրա պահելը և նորացնելն իր բարոյական պարտականությունն է:

35. Ծարունակական վերապատրաստման համատեքստում՝ ԵՊԽԽ-ն նաև խրախուսում է ստեղծելու համագործակցության հնարավորություններ իրավական ոլորտի այլ մասնագիտացված մարմիններ հետ, որոնք պատասխանատու են ընդհանուր հետաքրքրության հարցերում շարունակական վերապատրաստման համար (օրինակ՝ նոր օրենսդրություն):

36. Այն նաև շեշտում է, որ ցանկալի է շարունակական դատական վերապատրաստումները կազմակերպելն այնպես, որպեսզի դատական համակարգի բոլոր մակարդակներից անձինք ներգրավվեն: Հնարավորության դեպքում՝ տարբեր առյուծների դատարաններ ներկայացնող անձինք պետք է ներգրավվեն նույն դասընթացում, ինչը կտանրանց միջև տեսակետների փոխանակման հնարավորություն: Սա նպաստում է հիերարխիկ միտումների վերացմանը, դատական համակարգի բոլոր առյուծների անձանց՝ միմյանց խնդիրների և մտածողությունների մասին տեղեկացվածությանը և խթանում է առավել համապարփակ և հետևողական մտեցում դատական ամբողջ համակարգի ներսում:

37. Ուստի՝ ԵՊԽԽ-ն առաջարկում է.

- i. որ ընթացիկ վերապատրաստումը, որպես կանոն, պետք է հենվի դատավորների կամավոր մասնակցության սկզբունքի վրա,
- ii. որ պարտադիր ընթացիկ վերապատրաստում կարող է լինել միայն բացառիկ դեպքերում: Օրինակ՝ այն դեպքերում (երբ դատական կամ մեկ այլ պատասխանատու մարմին այդպես է որոշում), երբ դատավորն անցնում է նոր պաշտոնի կամ կատարում է այլ բնույթի աշխատանք կամ գործառույթներ, կամ երբ օրենսդրության մեջ կատարվել են հիմնարար փոփոխություններ,

- iii. որ վերապատրաստման ծրագրերը պետք է կազմվեն դատական կամ նախնական և ընթացիկ վերապատրաստման համար պատասխանատու այլ մարմնի լիազորությամբ, վերապատրաստողների և իրենց՝ դատավորների կողմից,
- iv. որ այդ ծրագրերում պետք է արժարժվեն թեմաներ, որոնք վերաբերում են իրավական և դատավորների կողմից իրականացվող գործառնությունների վերաբերյալ այլ հարցերի և պետք է համապատասխանեն նրանց կարիքներին (տե՛ս վերևում նշված 27-րդ պարբերությունը),
- v. որ հենց դատարանները պետք է խրախուսեն իրենց անդամներին մասնակցելու ընթացիկ վերապատրաստման դասընթացներին,
- vi. որ ծրագրերը պետք է տեղի ունենան այնպիսի միջավայրում և խրախուսվի այնպիսի միջավայր, որտեղ դատական համակարգի տարբեր մասնագիտացումների և աշյանների ներկայացուցիչները կարող են հանդիպել և կատարել փոքրի փոխանակում, ինչպես նաև փոխանցել իրենց տպավորությունները,
- vii. որ, չնայած վերապատրաստումը դատավորների բարոյական պարտականությունն է, այնուամենայնիվ, անդամ պետությունների պարտավորությունն է՝ դատավորների համար հասանելի դարձնել ֆինանսական ռեսուրսներ, ժամանակ և այլ անհրաժեշտ միջոցներ ընթացիկ վերապատրաստման համար:

V. Վերապատրաստման գնահատումը

38. Դատական վերապատրաստման որակը շարունակաբար բարելավելու համար վերապատրաստման համար պատասխանատու մարմինները պետք է իրականացնեն ծրագրերի և մեթոդների հաճախակի գնահատումներ: Այս գործընթացում կարևոր դեր պետք է խաղան բոլոր մասնակիցների կողմից վերապատրաստման նախաձեռնությունների շուրջը արտահայտված տեսակետները, ինչը կարելի է խրախուսել համապատասխան միջոցներով (հարցաշարի պատասխաններ, հարցազրույցներ):

39. Չնայած կասկած չկա, որ վերապատրաստողների կատարողականը պետք է մտադիտարկվի, այնուամենայնիվ, մասնակիցների կատարողականի գնահատումը դատական վերապատրաստման նախաձեռնությունների ընթացքում առավել վիճելի է: Դատավորների ընթացիկ վերապատրաստումն իրականում արդյունավետ կլինի, եթե դրա վրա չազդեն կարիերային առնչվող նկատառումները:

40. ԵՊԽՆ-ն գտնում է, որ այն երկրներում, որոնք վերապատրաստում են դատավորներին մասնագիտական կարիերայի սկզբում, նախնական վերապատրաստման արդյունքների գնահատումն անհրաժեշտ է՝ ապահովելու դատական համակարգում լավագույն թեկնածուների նշանակումը: Ի հակադրություն սրան՝ այն երկրներում, որոնք դատավորներին ընտրում են փորձառու փաստաբանների շարքերից, օբյեկտիվ գնահատման մեթոդներ են կիրառվում նախքան նշանակումը, իսկ վերապատրաստում տեղի է ունենում թեկնածուներին ընտրելուց հետո: Ուստի՝ նման երկրներում նախնական վերապատրաստման ժամանակ գնահատումը տեղին չէ:

41. Չնայած դրան՝ կարևոր է, որ գնահատման ենթակա թեկնածուների դեպքում գոյություն ունենան իրավական երաշխիքներ, որոնք կպաշտպանեն վերջիններիս գնահատման ժամանակ կամայականությունից: Ի լրումն սրան՝ այն պետությունները, որտեղ դատավորները պայմանական են նշանակվում, վերջիններիս ազատումը պաշտպանից վերապատրաստումից հետո պետք է տեղի ունենա դատավորների համար կիրառելի պատշաճ երաշխիքների հաշվառմամբ, եթե նախատեսվում է պաշտոնից ազատում:

42. Հաշվի առնելով վերոնշյալը՝ ԵՊԽՆ-ն առաջարկում է.

- i. որ վերապատրաստման ծրագրերը և մեթոդները պետք է համախառն գնահատվեն դատական ոլորտում վերապատրաստումների համար պատասխանատու մարմինների կողմից,
- ii. որ, սկզբունքորեն, դատավորների մասնակցությունը վերապատրաստման նախաձեռնություններին չպետք է ենթարկվի որակական գնահատման. միայն մասնակցությունը, օբյեկտիվ նկատառումներով, կարող է, այնուամենայնիվ, հաշվի առնվել դատավորների մասնագիտական գնահատման ժամանակ,
- iii. որ վերապատրաստողների կատարողականի որակը պետք է, այնուամենայնիվ, գնահատվի, եթե նման գնահատումն անհրաժեշտ է գտնում այն պատճառով, որ որոշ համակարգերում նախնական վերապատրաստումն աշխատանքի ընդունման փուլերից մեկն է:

VI. Դատավորների վերապատրաստումը եվրոպական մակարդակում

43. Ինչպիսին էլ լինեն իրենց պարտականությունները, ոչ մի դատավոր չի կարող անտեսել եվրոպական իրավունքը, լինի դա Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիան կամ Եվրոպայի խորհրդի այլ կոնվենցիաներ, կամ, հարկ եղած դեպքում, Եվրոպական միության մասին պայմանագրերը և դրանից բխող օրենսդրությունը, որովհետև

դատավորներից պահանջվում է կիրառել դրանք ուղղակիորեն իրենց բննությանը ներկայացվող գործերի ժամանակ:

44. Դատավորի պարտականությունների այս առաճեցմանը կողմը խթանելու նպատակով ԵԴԽՆ-ն գտնում է, որ անգամ պետությունները իրենց համալսարաններում եվրոպական իրավունքի ուսումնասիրությանը խթանելուց հետո պետք է ներառեն այն նաև դատավորների նախնական և ընթացիկ վերապատրաստման ծրագրերում՝ հատուկ ուշադրություն դարձնելով ամենօրյա աշխատանքում դրա գործնական կիրառությանը:

45. ԵԴԽՆ-ն նաև առաջարկում է խթանել դատավորների վերապատրաստման համար պատասխանատու անձանց և մարմինների միջև տեղեկատվության փոխանակման եվրոպական ցանցը (Լիսաբոնի ցանցը), որը խթանում է ընդհանուր հետաքրքրություն ներկայացնող հարցերի և համեմատական իրավունքի վերապատրաստումները: Այս վերապատրաստումները պետք է համապատասխանեն վերապատրաստողների, ինչպես նաև դատավորների մասով պահանջներին: Այս ցանցի գործունեությունը կարող է լինել արդյունավետ, եթե յուրաքանչյուր անգամ պետություն տրամադրի իր աջակցությունը, մասնավորապես՝ նշանակելով դատավորների վերապատրաստման համար պատասխանատու մարմին, ինչպես նշվել է վերոնշյալ II բաժնում, ինչպես նաև այս բնագավառում համաեվրոպական համագործակցության միջոցով:

46. Ավելին՝ ԵԴԽՆ-ն գտնում է, որ դատական վերապատրաստման ինստիտուտները համախմբելու նպատակով այլ նախաձեռնությունների հետ համագործակցությունը, մասնավորապես՝ Եվրոպական դատական վերապատրաստման ցանցի ներսում, կարող է արդյունավետ կերպով նպաստել համակարգման աշխատանքներին և դատավորների վերապատրաստման ծրագրերի ու մեթոդների ներդաշնակեցմանն ամբողջ աշխարհամասում:

Եվրոպայի խորհուրդն առաջատարն է աշխարհամասում մարդու իրավունքներով զբաղվող կազմակերպությունների շարքում: Եվրոպայի խորհրդին անդամակցում են 47 պետություններ, որոնցից 28-ը միաժամանակ նաև Եվրոպական միության անդամներ են: Եվրոպայի խորհրդի անդամ բոլոր պետությունները միացել են Մարդու իրավունքների եվրոպական կոնվենցիային՝ որպես մարդու իրավունքների, ժողովրդավարության և իրավունքի գերակայության պատվանշանները նպաստակազդված միջազգային համաձայնագրի: Մարդու իրավունքների եվրոպական դատարանը վերահսկում է Կոնվենցիայի իրագործման անգամ պետություններում:

The Council of Europe is the continent's leading human rights organisation. It comprises 47 member states, 28 of which are members of the European Union. All Council of Europe member states have signed up to the European Convention on Human Rights, a treaty designed to protect human rights, democracy and the rule of law. The European Court of Human Rights oversees the implementation of the Convention in the member states.

www.coe.int

Եվրոպական միությունը անուստան և ֆալսակա նկատի գործընկերության է Եվրոպական 28 ժողովրդավարական երկրների միջև: Միության նպատակն է՝ ապահովել խաղաղություն, բարգավաճում և ազատություն իր ստանդի 500 միլիան բնակիչների համար, ովքեր ցունկում են ապրել ավելի արդար և ազատ աշխարհում: Այս նպատակների իրագործման նպատակով ԵՄ երկրները ստեղծել են մարմիններ, որոնք կառավարում են ԵՄ-ն և հաստատում վերջինիս օրենսդրությունը: Եվրոպական միության կիսնական կառույցներն են Եվրոպական խորհրդարանը (որն ապահովում է Եվրոպայի ժողովուրդների ներկայացուցչությունը), Եվրոպական միության խորհուրդը (որն ապահովում է անգամ երկրների կառավարությունների ներկայացուցչությունը) և Եվրոպական հանձնաժողովը (որն իրավա- նցնում է ԵՄ ընդհանուր շահերի պատասխանատվությունը):

The European Union is a unique economic and political partnership between 28 democratic European countries. Its aims are peace, prosperity and freedom for its 500 million citizens—in a fairer, safer world. To make things happen, EU countries set up bodies to run the EU and adopt its legislation. The main ones are the European Parliament (representing the people of Europe), the Council of the European Union (representing national governments) and the European Commission (representing the common EU interest).

<http://europa.eu>

Partnership for Good Governance
Կործնակարգության հանուն բավ կառավարչության

